

NORGES HØYESTERETT

Den 28. september 2007 avsa Høyesterett dom

HR-2007-01661-A, (sak nr. 2007/59), straffesak, anke,

I

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Johan Øverberg)

II

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Johan Øverberg)

mot

A

(advokat Johan Christian Elden)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Tønder**: Saken gjelder straffutmålingen for salg av metanolholdig sprit, som medførte at to personer døde og fem fikk betydelig helseskade.
- (2) Ved Moss tingretts dom 8. april 2005 ble A dømt for overtredelse av straffeloven § 153 første ledd andre straffalternativ og tredje ledd for ved salg av metanolholdig sprit å ha voldt forgiftning som medførte alminnelig fare for liv eller helbred, med den følge at to personer døde og fem ble påført betydelig helseskade. I tillegg ble han dømt for overtredelse av tolloven ved å ha innført 6 400 liter sprit til Norge uten straks å oppgi eller legge fram varene for tollvesenet. Dessuten ble han dømt for overtredelse av alkoholloven for å ha innført spritpartiet fra utlandet og for salg av brennevin. Straffen ble satt til fengsel i tolv år. I tillegg ble han dømt til å tåle inndragning til statskassen med 180 000 kroner.

- (3) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett, med unntak for domfellelsen for salg av brennevin. Påtalemyndigheten anket over straffutmålingen. Lagmannsretten avsa 15. november 2006 dom, som for As vedkommende har følgende domsslutning hva straffekravet angår:
- ”A, f. 00.00.1956, dømmes for overtredelse av straffeloven § 153 første ledd, annet straffalternativ og tredje ledd, tolloven § 61, jf. § 66, jf. § 60, jf. § 24, jf. tollovforskriften pkt 4.5.1, alkoholoven § 10-1 første og tredje ledd, jf. § 2-1 første ledd og det forhold som er rettskraftig avgjort ved Moss tingretts dom av 8. april 2005, alt sammenholdt med straffeloven § 62, til en straff av fengsel i 10 - ti - år. Til fradrag i straffen går 92 - nittito - dager for utholdt varetekt.”**
- (4) Det var dissens om straffutmålingen. En av lagrettemedlemmene stemte for 9 års fengsel, mens to stemte for fengsel i 8 år.
- (5) A anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjaldt lovanvendelsen, saksbehandlingen, straffutmålingen og lagmannsrettens avgjørelse av borgerlige rettskrav. Også påtalemyndigheten anket over straffutmålingen. Ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs beslutning 20. mars 2007 ble påtalemyndighetens og As anke over straffutmålingen tillatt fremmet. Anken vedrørende de borgerlige rettskrav ble ikke fremmet.
- (6) *Jeg er kommet til at straffen må settes noe ned.*
- (7) Lagmannsretten har i forbindelse med straffutmålingen lagt til grunn at det om kvelden 22. august 2002 ble fraktet 6 400 liter 96 % sprit i en lastebil over grensen fra Sverige til Norge utenom tollvesenets kontroll. Spriten ble fraktet i kanner, hver på 10 liter. Innførselen var planlagt og organisert av A. Spriten var i utgangspunktet tiltenkt han, men det var avtalt at B, som også er domfelt i saken, skulle overta en del med tanke på videresalg. A hadde dessuten avtale med C, også domfelt i saken, om at også han skulle overta en del sprit for videresalg.
- (8) De nærmeste dagene ble mesteparten av spriten solgt i større og mindre partier til mottakere som for egen regning foresto detaljomsetning til brukere, blant annet i Østfold, Oslo og Stavangerområdet. En stor del av førstehåndsomsetningen var avtalt mellom A og den enkelte kjøper. Spriten ble overlevert av C etter anvisning fra A. Både C og B foretok også salg for egen regning.
- (9) Den 27. august 2002 ble A oppringt av en av kjøperne som kunne fortelle at spriten inneholdt metanol. Vedkommende hadde samme dag fått noe av spriten analysert av en kjemiker ved Borregaard Industrier. På bakgrunn av analyseresultatet hadde kjemikeren konkludert med at den innleverte spriten inneholdt metanol i størrelsesorden 20 %, at den var farlig og at den ikke måtte drikkes. Det var denne beskjeden som ble videreformidlet til A ved den nevnte telefonsamtalen.
- (10) Også etter telefonsamtalen ble det foretatt salg, organisert av A. Den 31. august 2002 ble således ca. 200 liter solgt til en kjøper fra Trøndelag, uten at det ble gitt noen opplysning om at spriten inneholdt metanol og var farlig.
- (11) I første halvdel av september 2002 døde to personer som følge av metanolforgiftning. Dessuten ble fire personer innlagt på sykehus for dialysebehandling. Av disse har én blitt påført varig synshemming, nedsatt førlighet, sterkt redusert lungekapasitet,

inkontinensproblemer og en lett kognitiv svikt. Uten dialysebehandling ville hun ikke ha overlevd. Også de øvrige ville uten dialysebehandling enten ikke ha overlevd eller utviklet varige helseskader.

- (12) Den 4. oktober ble en av de som hadde drukket spriten som ble solgt til Trøndelag 31. august, innlagt på sykehus for dialysebehandling.
- (13) Den 11. september meldte NRK at to personer var innlagt ved sykehus i Østfold, trolig med metanolforgiftning, og at man fryktet for at metanolholdig sprit var i omløp i et stort område. I de nærmeste dager fulgt flere aviser opp saken, som dermed ble offentlig kjent.
- (14) A ble pågrepet den 12. september. Det er omtvistet hvor mye han fortalte til politiet om distribusjonen av spriten, noe jeg kommer tilbake til. Det er imidlertid på det rene at han ikke fortalte om salget av spriten til Trøndelag.
- (15) Straffeloven § 153 første ledd lyder:
- ”Med Fængsel indtil 21 år straffes den, der tilsætter Gjenstande, bestemte til almindelig Brug eller Forhandling, Gift eller andre saadanne Stoffe, at Gjenstanden ikke kan bruges efter sin Bestemmelse uden at volde Menneskers Død eller ødelægge Helbredden, eller som volder, at iøvrigt Forgiftning, der medfører almindelig Fare for Liv eller Helbred, finner Sted, eller som medvirker hertil.”**
- (16) A er dømt etter annet straffalternativ, det vil si at han har voldt forgiftning som medfører alminnelig fare for liv eller helse. Selve den straffbare handling har for det første bestått i at han, etter å ha blitt kjent med at spriten var iblandet metanol, har unnlatt å gjøre det som var mulig for å avverge skadevirkningene. Derneft har han i aktiv handling formidlet spriten som ble solgt til Trøndelag, vitende om faren.
- (17) Han er også dømt etter tredje ledd, som setter en minstestraff på fengsel i ett år dersom forgiftningen har medført noens død eller betydelig skade på legeme eller helbred.
- (18) Under ankeforhandlingen har forsvareren prinsipalt påstått lagmannsrettens dom med ankeforhandlingen opphevet. For det første er anført at spørsmålsskriftet til lagretten gir uttrykk for feil lovanvendelse med hensyn til forsettkravet.
- (19) Spørsmål 1 til lagretten var om A var skyldig i å ha forvoldt forgiftning som medførte alminnelig fare for liv eller helbred. Grunnlaget for spørsmålet er formulert på følgende måte:
- ”I tidsrommet 22. til 31. august 2002 i Østfold omsatte han metanolholdig sprit med tanke på konsum. Etter å ha fått kunnskap om at spriten kunne inneholde en farlig mengde metanol omsatte han likevel sprit, og/eller unnlot å gi tilstrekkelig varsel til dem som allerede hadde mottatt sprit. Dette førte til at en eller flere personer drakk av spriten og ble forgiftet.”**
- (20) Det hevdes at formuleringen ”kunnskap om at spriten *kunne* inneholde en farlig mengde metanol”, kun gir uttrykk for en risiko for at spriten var forgiftet, og ikke positiv kunnskap om at så var tilfelle, noe som må kreves for at forsettkravet skal være oppfylt.
- (21) Skyldkravet etter straffeloven § 153 første ledd er forsett. For andre straffalternativ må forsettet omfatte selve handlingen, det vil her si at gjerningsmannen distribuerer sprit som

inneholder metanol, og at denne fører til forgiftning, eventuelt at han unnlater å forhindre at sprit som allerede er solgt, fører til forgiftning. Dessuten må forsettet omfatte det forhold at forgiftningen medfører alminnelig fare for liv eller helse, se Bratholm/Matningsdal, Straffeloven med kommentar, side 280. Spørsmålet er om lagretten, ved den formulering som ble brukt, ble misledet til å tro at det ikke var nødvendig med kunnskap om at spriten inneholdt metanol – at det var tilstrekkelig med en risiko for at dette var tilfelle.

- (22) I forbindelse med straffutmålingen uttaler lagmannsretten følgende:

”Lagmannsretten legger til grunn at A handlet forsettlig både ved salget til D den 31. august og da han i de første dagene i september unnlot å forsøke å avverge den fare han hadde skapt ved salgene i slutten av august. Den 27. august fikk han kunnskap om at spriten testet på Borregaard inneholdt metanol. Samtidig forsto han at også andre deler av spritpartiet sannsynligvis inneholdt metanol og at denne spriten kunne være farlig å drikke. Med slik kunnskap og forståelse pliktet han å gjøre det som var mulig for å avverge at fare og skade skulle oppstå. ... Med slik kunnskap om og forståelse av den fare som forelå tok han det bevisste valg å forholde seg passiv.”

- (23) Jeg oppfatter det slik at As kunnskap om at spriten inneholdt metanol har vært et hovedpoeng ved vurderingen av skyldspørsmålet. Det har vært et helt sentralt tema under saken, som grunnlag for å dømme etter straffeloven § 153 første ledd, at A har vært klar over at den analyserte prøven inneholdt metanol, og at dette også overveiende sannsynlig gjaldt resten av spriten. Jeg finner det på denne bakgrunn klart at en noe uheldig formulering i grunnlaget for spørsmålet til lagretten, ikke røkkes ved at det er dette faktum lagretten har funnet bevist når den har svart ja på spørsmål 1. Jeg kan derfor ikke se at lagmannsrettens dom på dette grunnlag må oppheves.
- (24) Forsvareren har videre hevdet at lagmannsretten har tatt feil når den legger til grunn at A ikke har gjort ”noe av betydning” for å avverge faren før den ble alminnelig kjent 11. september 2002. Det er for det første vist til at A ikke kan forventes å skulle ha varslet personer som hadde fått tak i spriten gjennom salg som hans medtaltalte hadde foretatt, uten at han visste hvem dette gjaldt. Dette gjelder for to av dem som ble dialysebehandlet, herunder vedkommende som ble varig skadet. Disse skadefølgene, hevdes det, må det derfor ses bort fra ved straffutmålingen. Med unntak for spriten som ble solgt til Trøndelag, hevdes det videre at A varslet de personer som han hadde hatt med å gjøre. Dette gjelder også de personer som sto for distribusjonen av spriten som førte til de to dødsfallene, og den spriten som ble drukket av de andre som måtte dialysebehandles. A har derfor, hevdes det, oppfylt sin varslingsplikt, og også disse skadefølger må det derfor ses bort fra ved straffutmålingen.
- (25) Jeg finner ikke å kunne følge forsvarerens argumentasjon. Da A den 27. august fikk opplyst at analyseresultatet viste at spriten inneholdt metanol, fikk han en klar plikt til å avverge de skadefølger som inntak av spriten kunne føre med seg. Det dreide seg om et betydelig kvantum med risiko for stor geografisk spredning, og der omsetningskjeden besto av flere ledd. Som ansvarlig for å ha brakt spriten til landet og satt spredningen i gang, hadde han en særlig plikt til å sørge for at videre omsetning ble stanset, og at alle som hadde mottatt sprit for konsum, ble advart. I en slik situasjon kunne han ikke slå seg til ro med å varsle de relativt få personene han selv hadde hatt kontakt med. Han skulle ha sørget for at opplysningen om faren ved å drikke spriten ble allment kjent, slik at kunnskapen også kunne ha kommet fram til den enkelte bruker. Han kan ikke fraskrive

seg ansvar for den spriten som har vært omsatt, verken ved eget videresalg eller i hans medtaltas regi.

- (26) Jeg går så over til å se nærmere på straffutmålingen.
- (27) Sentralt ved straffutmålingen står As rolle som planlegger og tilrettelegger – både for innkjøp og innførsel av partiet og den videre distribusjon. Som hovedmann bærer han et særlig ansvar for den straffbare handling, noe som må veie tungt i skjerpende retning ved straffutmålingen.
- (28) Til dette kommer den betydelige farlighetsgraden som er forbundet med metanol, noe som må anses vel kjent. Med det relativt store kvantum det her er tale om, og den vide spredning som distribusjonen la opp til, var skadepotensialet betydelig. Faren har da også realisert seg ved at to menneskeliv er gått tapt, fire personer måtte gjennom dialysebehandling for å hindre tap av liv eller helse og en har fått alvorlige, livsvarige helseskader.
- (29) A ble dessuten ved telefonsamtalen 27. august uttrykkelig gjort oppmerksom på faren som kjemikeren, som hadde analysert spriten, hadde opplyst. Det forelå således en faglig bekreftelse på faren, noe som gjorde at det ikke kunne være grunnlag for tvil på dette punkt. Med en slik kunnskap må man kunne forvente at den ansvarlige gjør det som står i vedkommendes makt for å forhindre skade. As svært passive holdning er derfor klart uakseptabel. Særlig klanderverdig blir det når A sørger for at det skjer ytterligere salg av den spriten som gikk til Trøndelag. Når dette skjedde til tross for sikker kunnskap om faren, viser det med all tydelighet at A kynisk har godtatt for seg selv at salget skulle skje, selv om dette måtte medføre at noen pådro seg alvorlig helseskade og i verste fall døde. Hans handlemåte må ses på bakgrunn av de fortjenestemuligheter som den ulovlige spritomsetning kunne gi, og som overskygget de motforestillinger som man vanligvis vil forvente i en slik situasjon.
- (30) Sterke allmennpreventive hensyn taler derfor for at det i en sak som denne, må utmåles en lang fengselsstraff.
- (31) Straffeloven § 153 står i kapitlet om allmennfarlige forbrytelser. I dette kapitlet er inntatt en rekke bestemmelser som retter seg mot handlinger som er egnet til å sette liv og helse i fare. Felles for de fleste av disse er at de har en relativt vid strafferamme. For straffeloven § 153 første ledd går den helt opp til lovens strengeste straff, fengsel i 21 år. Når forgiftningen har forårsaket død eller skade på legeme eller helbred, er det satt en minstestraft på ett år. Dette gir en generell markering av at vi står overfor en type kriminalitet som av samfunnet blir betraktet som spesielt alvorlig.
- (32) Jeg nevner dessuten at femte ledd setter straffen for uaktsom overtredelse av første ledd til bøter eller fengsel i ett år. Forskjellen i strafferammen sammenlignet med første ledd, viser at det subjektive element tillegges stor betydning ved straffutmålingen.
- (33) Det foreligger svært lite praksis knyttet til bestemmelsen. Den eneste høyesterettsdommen fra nyere tid er inntatt i Rt. 1985 side 475. Straffen ble her satt til to år og seks måneder. Saken er imidlertid spesiell og gir derfor liten veiledning for vår sak. Påtalemyndigheten har trukket sammenligning med straffen for brannstiftelse, jf. straffeloven § 148, og grove narkotikaforbrytelser, jf. straffeloven § 162 tredje ledd.

Selv om overtredelse av disse bestemmelsene normalt vil tilsi streng straff, finner jeg det vanskelig å trekke noen klar parallell til saken her.

- (34) Derimot finner jeg grunn til å sammenligne vår sak med forholdene i saken inntatt i Rt. 2006 side 480. Også den saken gjaldt ulovlig omsetning av metanolholdig sprit med dødsfall og alvorlig helseskade som følge. Saken gjaldt to gjerningsmenn. Den ene fikk en straff av fengsel i åtte år, mens straffen for den andre ble fengsel i fire år og seks måneder. Den vesentligste forskjell mellom de to forholdene var ulikhet med hensyn til solgt kvantum – hhv. 50 000 liter og 3 000 liter. De ble begge dømt for uaktsomt drap under særdeles skjerpende forhold, jf. straffeloven § 239. I tillegg ble den som fikk lengst straff, dømt for uaktsom legemsbeskadigelse, jf. straffeloven § 238, og uaktsom overtredelse av straffeloven § 153 første ledd andre straffalternativ, jf. bestemmelsens femte ledd.

- (35) Saken skiller seg altså fra den herværende ved at A er funnet skyldig i forsettlig overtredelse av straffeloven § 153 første ledd andre straffalternativ. Om betydningen av dette uttaler lagmannsretten:

”Vår sak har imidlertid mange likhetstrekk med Fallo-saken, og retten tilføyer at det kan være marginale og mindre klare forskjeller mellom handlinger som bedømmes som forsettlig overtredelse av § 153, jfr. tredje ledd, som uaktsom overtredelse av samme bestemmelse, som uaktsomt drap eller uaktsom forvoldelse av betydelig skade på legeme eller helbred.”

- (36) Jeg er enig i det lagmannsretten her uttaler. Selv om forsettet i vår sak, slik lagmannsretten gir uttrykk for, ligger i ”nedre sjikt, ned mot den grove uaktsomhet”, må det likevel, sammenlignet med Rt. 2006 side 480, ved straffutmålingen tas hensyn til at det i vår sak dreier seg om en forsettlig overtredelse. På den annen side er kvantumet betydelig mindre. Som utgangspunkt antar jeg at riktig straff her vil være fengsel i ti år, slik lagmannsretten er kommet til, når overtredelsene av tolloven og alkoholloven også tas i betraktning.
- (37) Det foreligger imidlertid to forhold som kan gi grunnlag for nedsettelse av straffen. For det første er det spørsmål om å sette straffen ned som følge av As medvirkning til oppklaring av saken. Det er fra As side hevdet at han, med unntaket av salget av spriten til Trøndelag, i første avhør oppga navnene på de personer som han kjente til var involvert, noe han mener må ha vært av stor betydning for oppklaringen av saken. Til dette uttrykker lagmannsretten at den har ”inntrykk av at mye av dette kom som en konsekvens av opplysninger som politiet etter hvert skaffet seg tilgang til fra annet hold”. Det er ikke redegjort for hva lagmannsretten her bygger på, og jeg finner at det må gjøres et visst fradrag i straffen. Noe vesentlig fradrag kan det imidlertid ikke bli tale om, siden han unnlot å fortelle om salget til Trøndelag, en opplysning som kunne ha forhindret metanolforgiftningen som skjedde 4. oktober.
- (38) Et noe større fradrag bør foretas for den tid som er gått siden forøvelsen av de straffbare forholdene. Selv om det dreier seg om et komplekst saksforhold med mange personer involvert, og der både etterforskningen og saksavviklingen ved domstolene nødvendigvis må ta tid, er en samlet behandlingstid på fem år i lengste laget.
- (39) Jeg er etter dette kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i ni år.

(40) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 9 – ni – år.

(41) Dommer **Gussgard:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(42) Dommer **Flock:** Likeså.

(43) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(44) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(45) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 9 – ni – år.

Riktig utskrift bekreftes: